

Влада Србије и они који са њом заједно контролишу финансијски сектор настоје да сакрију чињеницу да немају јасну идеју какве ће бити последице пузајуће глобалне финансијске кризе по Србију и какве би мере морали предузети да се штета минимизира и ствар не отргне контроли. Медијско-политички „ток свести“ односа према кризи је прошао кроз више етапа. Прво је била фаза игнорисања светске економске кризе, како у медијима, тако и у стручној јавности, затим је дошла фаза признавања постојања исте, али се тврдило да она неће донети штету домаћој економији. Ишло се дотле да се чак тврдило да ће та криза заправо бити шанса за Србију. Затим је уследила фаза признања реалности кризе са дозираним вестима о суморним данима који долазе. Тако се негде и нагло истопила процена о великом привредном расту за ову годину на 3.5%, а затим и на прогнозу. Влада је, да би деловала као неко ко држи ствари под контролом и ко има идеју шта да се ради, промовисала неке своје мере помоћи економији. Но, та помоћ се заправо свела на ново комерцијално задуживање и стимулацију потрошње кроз нешто повољније кредите, као и на грчевиту одбрану курса.

Но, да би било јасније какви могу бити правци изласка из ове критичне ситуације, морамо бити начисто какви су реални узроци домаће привредне кризе (која још званично није проглашена рецесијом). Наиме, у САД и у већини западних и развијених економија је корен проблема у постмодерној хиперпродукцији производње добара и услуга [1](#), претераној потрошњи (стимулисаној кредитима на свим нивоима) те „инфлацији“ новца и новчаних деривата. Шпекулативни капитал је вештачки стимулисао постојеће економско-финансијске активности и пренадувао ионако велика очекивања зараде тако да је морало кад-тад доћи до пуцања глобалног финансијског балона.

Са друге стране, Србија има проблем ниске производње, продуктивности и извоза, превелике јавне и сваке друге потрошње, те сходно томе, велики трговински дефицит и дуг грађана, привреде и државе банака. Дакле, рецепт стимулисања потрошње да не би пропали производни капацитети или инфузија финансијским гигантима да се не би распао финансијски крвоток, која се спроводи на западу не може бити решење и за једну липсалу привреду каква је наша. Нарочито не вештачко кредитно стимулисање потрошње, без стимулисања домаће производње, јер се тако само повећава наш трговински дефицит и дуг страним банакама. Исто тако, то не може бити ни грчевита

одбрана монетарног курса

Игре са курсом

Нашој јавности је у значајнијој мери скренута пажња на кретање девизног курса летос, када је домаћа валута изненада почела да јача. Тако се, после дужег периода, средњи курс спустио испод 80 динара за 1 евро и наставио да пада. Економисти су нам објашњавали да се то догађа због капиталних прилива из иностранства и велике понуде девиза које „гурају“ курс динара да јача према евр, док су други указивали и на мере НБС и њено опредељење за вођење рестриктивне монетарне политике. [2](#) Са друге стране, гувернер се, уз слична објашњења, тумачења утицаја курса на извоз и слично, загонетно осмехивао и поручивао да будемо стрпљиви, а да разлога за бригу нема. Делом због константно присутног неповерења у владајуће структуре, делом зато што стручна, привредна и најшира јавност ипак реагују на сваку информацију која се тиче финансија, код многих се разлог за бригу јавио управо тада.

У октобру „чаролија“ у којој су пре свега уживали презадужени грађани и привреда враћајући мању рату својих кредита него што је била у моменту када су се задужили, напрасно престаје. Вредност евра у односу на динар почиње свакодневно да расте, а наше монетарне власти доста дуго, као примарни циљ одбране од долазеће финансијске кризе, наводе стабилност курса. Пажња јавности се усмерава на кретање курса и то постаје свакодневна тема и оних који с разлогом стрепе од обрачуна нове рате свог дуга, грађана чија реална примања изразена у динарима нагло падају (а реалне рате кредита постају теже оптерећење), а привреде која отплаћује кредите, све теже прави и краткорочне, а камоли дугорочне планове свог пословања итд.

Осим свакодневних информација о томе колико милиона евра је НБС продала на девизном тржишту, стиже и вест о повећању референтне каматне стопе ради вођења рестриктивне монетарне политике [3](#), а све у циљу одбране курса и сада већ превазилажења економске кризе, иако то само индиректно сазнајемо, а јавност је, рекли смо, збуњивана спинованим изјавама да је криза за нас шанса, да то неће код нас ни доћи, да су у питању гласине, злонамерни аналитичари и слично. С једне стране, пажња је доминантно усмерена на кретање курса, а са друге стране, процене економиста које могу бити засноване на различитим прогнозама, могу бити и политички обојене, а могу бити и погрешне, јер није у питању нека предвидљива природна појава, тако да је једино предвидиво да ће владајућа елита гушити сваку критичку мисао и процену развоја кризе код нас. Процене су већ тада биле да ће вредност евра

премашити „психолошку границу“ од 100 динара, а код неких је то ишло и до 200 динара [4](#). За то време, западни медији већ увелико причају о насталој економској кризи, а и са истока стижу запажања, процене, обавештења институција и припрена становништва за економски (али и социјални) цунами који долази.

С обзиром да увек постоје они богати и моћни, а тиме и близу места креирања финансијске политике, који користе економске турбулеције, блиско је разуму да ће неко имати користи од овог „увода у кризу“, док је увреда за интелигенцију да би нека привреда, а нарочито слаба и неактивна као наша могла имати користи од тога. Да бисмо схватили ко је имао користи од неразумног трошења девизних резерви на одбрану „психолошке границе“, морамо дефинисати главне играче на финансијском терену. То су пре свега стране банке, међународне финансијске институције и њихове финансијске комесаре који контролишу „токове новца“, затим, ту су и домаћи тајкуни. Дакле, не верујемо да председник и његов премијер имају превелики утицај на догађаје на финансијском тржишту, јер је заправо Србија на овом пољу одавно изгубила битку за финансијски суверенитет. А експертско-политички клан је заправо на терену спроводио политику финансијске колаборације невешто маскирану у неолибералне фразе.

Кад се поброје главни играчи лако је схватити да је конвергента њихових интереса одржавање курса динара по сваку цену. Финансијске власти које од Петог Октобра кроз све владе персонификује Г17 имају, као и остатак владе, политички интерес да бране курс, јер се „стабилан курс“ рачуна у једину позитивну економску тековину њихове „реформске владе“. Страним банкама то одговара, јер желе да се систем још неко време одржава, а упумпавањем девизних резерви се олакшава и одлив капитала из Србије. На крају, група тајкуна која је препознатљива као увозничко-трговински лоби има интерес да због конкурентности увезене робе и ублажавања пада потрошње форисрају одбрану курса по сваку цену, њима је до сада одговарао прецењен домаћи курс, јер је то њихову робу чинило атрактивнијим на тржишту и гушило домаћу производну конкуренцију. Трговинским монополистима одговара слаба привреда, мала конкуренција и ниска стопа инвестиција, али и досадашњи курс динара. Но, њима могу бити корисне и осцилације курса, јер су као врло обавештени или пак као они који креирају поремећаје, заправо у прилици да шпекулативно увећају своје богатство.

Са друге стране, реалан курс или чак мало потцењен курс домаће валуте би смањио трговински дефицит, претерану потрошњу страних роба, а посредно подстакао домаћу производњу и извозне аспирације. Уз огромни платнобилансни дефицит због кога би у свакој нормалној земљи била више пута смењена екипа која води економију, нашу земљу карактерише и огромна увозна зависност. Реалан курс и селективни

протекционизам су могли да подстакну домаће и стране инвестиције, а при томе мислим на праве гринфилд инвестиције. Наравно, све ово уз остале мере стабилизационе и развојне политике која би била супротна од једностране либерализације тржишта преко примене ССП-а и других мера које су у великој мери девастирале производне капацитете. Чини се да би сада било већ прекасно да се направи преокрет, јер се једноставно, због вишегодишње погрешне економске политике свих претходних влада и нема шта стимулирати од домаће производње.

Влада као последња одбрана тајкуна

Стране банке које су дошле на српско тржиште да би на спекулативан начин зарадиле, између осталог, и на великој разлици између каматних стопа у Србији и западноевропским земљама су у јесен, због кризе у матичним банкама, интензивно повлачиле новац у своје централе, признање гувернера смо добили нешто касније [5](#) Такође, грађани који се сећају искуства са Дафиментом и Југоскандиком су у том периоду повлачили своје улоге из банака.

[6](#)

На тај начин је монетарна власт нашим заједничким новцима финансирала безболно повлачење финансијских средстава страних банака и домаћих тајкуна из нашег финансијског сектора. Иако је све деловало као моментално повлачење средстава свих учесника у финансијском животу, не може да се не примети да је у том периоду и даље „цветала“ банкарска „коцка“ са благајничким записима и разликама на девизном курсу, на коме се у Србији већ годинама добро зарађује.

Крајем године, велика очекивања за стабилизацију курса била су од дознака из иностранства и доласка наших сународника из иностранства што се није одразило на кретање девизног курса. Показало се да наши људи у „белом свету“ осећају последице кризе и стога мање новца доносе или „прослеђују“ у Србију. Тако је у јануару средњи курс прешао цифру од 90 динара за еуро, уз скоро свакодневну „битку“ за стабилност курса и по цену губитка реалне девизне масе. Више од милијарде евра је директно, а посредно и много више потрошено 2008, али се тако наставило и у текућој години, без одговора на питање шта је циљ и смисао тога да ми потрошимо и преостале девизне ресурсе, а да при томе и не одбранимо ни курс, а још мање домаћу економију.

Поставља се питање где се продате девизе одливају, ко је највећи купац девиза и шта са динарима који су добијени продајом девиза... А да не говоримо о питању где се налазе девизне резерве и у облику којих, више него ризичних „деривата“, се налазе и чиме ми у овој одбрани заиста располажемо. Неозбиљни одговори да су наше резерве

у ааа банкама (од којих су многе на ивици банкрота) и у папирима „јаких држава“ који све мање и мање вреде, те да је то нека врста државне тајне.

Уместо да се привредна структура гради од темеља – развоја производње, продуктивности и технолошког нивоа, код нас се приступило од крова преко грчевите и неуспешне одбране курса као и преко стимулације потрошње која ће се само одразити на пораст профита који имају домаћи тајкуни увозници и страни банкари са зеленашким каматама. Уместо да се стимулише поризводња и извоз или барем супституција увоза, код нас се приступило подстицању новог задуживања грађана и привреде, те ионако превеликог увоза страних роба. Уместо да се брани домаће тржиште паметном и селективном заштитом, једнострано се приступило отварању домаћег тржишта (ССП) за нелојалну конкуренцију у околностима глобалне финансијске кризе. Чак се игноришу и сугестије економских експерата и финансијских институција да се девалвира динар, да се смањује јавна потрошња, јер је свима јасно да је већ сада педесетак хиљада предузећа на ивици банкрота.

Слушајући различите и често супротне ставове припадника владајуће коалиције и провладних аналитичара, стиче се утисак да они или намерно слушају јавност, или је реч о супротстављеним интересима, или, пак, о непостојању артикулисане политике смањења штете од надолазећег финансијског цунамија. Или је највероватније све помало у питању. Но, оно што је сигурно да је цена антидомаћинске, корумпиране и идеолошки неолибералне политике у условима вишегодишњег таворења и деиндустријализације Србије, а сад и у време глобалне финансијске кризе била велика, а биће и преголема.

У току је „битка за курс“ динара која нас подсећа на популарни партизански мит о Кадињачи. Као и у оној Кадињачи 1941, где су партизани непотребно жртвовали један раднички одред од 600 партизана, а са друге стране је, према немачким изворима, настрадао само један Немац, а коме је рецимо један други одред у близини могао притећи у помоћ да је било плана и координације, а све то да би одбранили повлачење „главнине партизанске војске“, која би се извукла и без тога, и тако ми овде данас имамо случај неразумне жртве виталних ресурса. Од читаве те операције се прави херојска одбрана курса од кога нам живот зависи. А заправо, реч је о комбинацији политичке сујете и интереса интересних лобија, пре свега тајкуна, који заправо контролишу финансијску политику. Да све ово нису само нагађања потврђује и тон власника Делте, када је на прослави рођендана компаније, крајње ауторитарно, тражио стабилан курс динара. [7](#) Тако се, због нечије погрешне процене и уско схваћених интереса увозничког лобија, свесно води још једна, унапред изгубљена битка. Но, овај пут се надамо да ће неодговорни експерти сносити одговорност за „монетарну Кадињачу“ и да се неће провући са алибијем „за све је крива светска

економска криза“.

1. Хиперпродукција роба и услуга није толико видљива, јер је измештена из центра глобалног капитала у земље полупериферије и периферије. Осим овога и доминација терцијарног сектора и шпекулативног бума у привредама центра, замагљује проблем претеране „производње“ и вештачки стимулисане потрошње кроз маркетиншко-кредитне линије. Исто тако када се на класични, а у великој мери застарео начин, обрачунава БНП не види се да је „америчка економија“ и пословање њихових компанија и банака у иностранству, те се, опет, лако превиђа проблем превелике производње и пренадуване потрошње. Земље попут наше су виђене као објекти те и такве економско-финансијске експанзије, отворена тржишта која треба запосести. Центар се преко измештања производних капацитета у земље попут „кинеске глобалне фабрике“ решава „прљавије“ производње, добија јефтину радну снагу и нова тржишта. [^] 2. <http://www.naslovi.net/2008-07-30/blic/dinar-ojacao-za-27-para-srednji-kurs-77-4967/761769>

[
^
_]
]

3. <http://www.blic.rs/ekonomija.php?id=16409>

[
^
_]
]

4. <http://www.biznisnovine.com/cms/item/realtime/sr.html?view=story&id=22854§ionId=3&email=yes>

[
^
_]
]

5. <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/drustvo/glas-javnosti-23-02-2009/banke-povukle-600-miliona-evra>

[
^
_]
]

]

6.

<http://www.vesti.rs/exit/Stedise-povukle-milijardu-evra.html>

[
^
_

]

7.

<http://www.pressonline.rs/page/stories/sr.html?id=57807§ionId=33&view=story>

[
^
_

]